Dne 16. srpna 1921 byl v katastru obce Koločava na území Podkarpatské Rusi jako součásti Československé republiky zabit mnoha ranami sekyrou mladý muž Mykola Petrovič Suhaj. Měl za sebou řadu loupežných přepadení, několik zabitých českých četníků a několik zabitých židovských obchodníků.

Vynikající český spisovatel Ivan Olbracht povýšil tuto veskrze negativní postavu na pokračovatele místní legendy, zbojníka Oleksy Dovbuše. Kromě změny jména na Nikolu Šuhaje z ní učinil legendu a literární skvost. Při poslechu krásné hudby Petra Ulrycha či Miloše Štědroně nikoho nenapadne, že písně jsou o mnohanásobném vrahovi.

Dne 30. 4. 1942 se střetla paraskupina Bioscop vedená Arnoštem Mikšem u vesnice Požáry blízko Křivoklátu s dvoučlennou českou četnickou hlídkou. Oba četníci nebyli fašisté. Ve zmatku došlo k přestřelce, četnický strážmistr Ometák byl zastřelen, praporčík Komínek těžce zraněn a těžce zraněný Mikš se zastřelil. Ometák měl státní pohřeb za účasti ministra Emanuela Moravce.

Ve vynikajícím filmu Popel a démant režiséra Andrzeje Wajdy z roku 1958 bývalý partyzán dostane za úkol zastřelit stranického tajemníka. První pokus se nezdaří a jsou zabiti dva nevinní lidé. Při druhém úspěšném pokusu hlavní hrdina zahyne. Film byl natočen v komunistickém Polsku a hlavní představitel Zbygniew Cybulski, přirovnávaný k Jamesi Deanovi, se stal idolem polské mládeže. Film bezesporu líčil polskou poválečnou realitu.

Po roce 1948 se dva mladí chlapci Ctirad a Josef, synové legendy českého protinacistického odboje Josefa Mašína, rozhodli vzít boj proti novému režimu do svých rukou. Jistě se v nich mísilo jejich mládí s geny po otci, kterého komisař Gestapa Fleischer označil za jednoho z nejstatečnějších odbojářů, s nímž se setkal. Ctirad a Josef se spojili s několika dalšími, včetně svého strýce. Ten za války provedl na berlínském nádraží pumový atentát, při němž zahynuli i civilisté. Před dobrodružnou cestou skupiny vedené Ctiradem a Josefem do Západní berlínské zóny, kdy proti nim stála desetitisícová armáda, zemřeli dva příslušnici SNB, byl zastřelen pokladník a příslušník Pomocné stráže SNB byl těžce zraněn.

Na území NDR na železniční stanici Ucro došlo ke střetu skupiny s Volkspolizei a několik jejich příslušníků padlo. Po dramatickém pokračovaní zbyli z pětičlenné skupiny jen tři. Milan Paumer s kulkou v břiše, Ctirad a Josef se šťastně dostali do americké zóny.

Příběh skupiny Mašínové a spol., spojený s řadou poprav a dlouholetých trestů odnětí svobody, byl učebnicovým příkladem na Vysoké škole SNB. Byl také ztvárněn v jednom dílu seriálu 30 případů majora Zemana, kde si jednoho z teroristů zahrál pozdější signatář Charty 77 Jan Tříska.

Z lupičů jsou legendy, polský film dokázal i za totality být pravdivý. Jen u nás, 19 let po listopadu 1989, jsou bratři Mašínové především politickou kartou, tahanou zleva nebo zprava. Jejich příběh by byl námětem na vynikající dobrodružný film. Jejich činy jsou po padesáti létech hodnoceny z vytopené kavárny či útulného poslaneckého klubu legální strany nesoucí v názvu část označení té strany, proti níž bojovali. Ctirad a Josef se svého filmu ani písně o svém příběhu nedožijí.

Legendy nesoucí zrnka pravdy vznikají s odstupem a především poté, kdy hrdinové příběhu již nežijí. Honza Vyčítal napsal před pár lety krásnou píseň o štábním kapitánu Josefu Morávkovi, který byl zastřelen gestapem v Praze první jarní den roku 1942. Morávek byl spolu s Josefem Balabánem nejlepším kamarádem táty Ctirada a Josefa. Jenže píseň o Mašínech bude na svého autora čekat asi ještě dlouho, pokud bude kdy napsána?